

Till arbetspensionsanstalterna

FAMILJEVÅRDARNA OMFATTAS AV KTAPL

Regeringen har avlåtit en proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om familjevård (RP 144/91).

Nuläget

Allmänna stadganden om familjevårdens innehåll och mål ingår inte i vår lagstiftning. Även familjevårdarnas rättsliga ställning och socialskydd är till stor del oreglerat. Detta gäller speciellt den största vårdargruppen eller vårdare som har gett vård i liten omfattning och som inte stått i arbetsavtalsförhållande. Eftersom dessa vårdare inte har ansetts stå i arbetsförhållande, har de inte heller omfattats av socialskyddet som hänför sig till ett arbetsförhållande. Ett mera omfattande familjevårdsarbete har ansetts vara företagarkerksamhet.

Propositionen

Till följd av det tidigare nämnda föreslår regeringen att en särskild lag om familjevård skall stiftas och att ändringar i socialvårdslagen, barnskyddslagen, lagen om olycksfall samt lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare skall göras.

Reformen skall gälla familjevårdare eller personer som på grundval av ett uppdragsavtal med en kommun eller ett kommunalförbund anordnar vård, fostran eller annan omvårdnad av en person i sitt hem. Familjevårdslagen skall sålunda inte tillämpas på personer som ger familjevård i arbetsavtalsförhållande, som tjänsteinnehavare eller som självständiga yrkesutövare. Lagen skall inte heller tillämpas på hemvård av äldre, handikappade och kroniker där kommunen betalar hemvårdsstöd till vårdaren.

Arbetspensionsskyddet

I lagreformen ingår ändringar av KTAPL angående familjevårdares pensionsskydd. Enligt propositionen skall familjevårdarna omfattas av grundpensionsskyddet enligt det kommunala pensionssystemet. Arvodet skall överstiga minimiinkomsten enligt KTAPL, vilken i år är 1010,92 mk/mån.

LA/Rolf Storsjö

31.10.1991

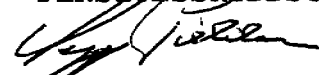
Olycksfallsförsäkringsskyddet

Enligt förslaget till ändring av lagen om olycksfallsförsäkring skall familjevårdarna med avseende på olycksfall omfattas av lagen om olycksfallsförsäkring.

Ikraftträdande

Lagändringarna avser träda ikraft 1.7.1992. Enligt ikraftträdelsestadgandet i familjevårdslagen skall avtal om familjevård som ingåtts före det att lagen trätt ikraft revideras utan dröjsmål så att de motsvarar stadgandena i den nya lagen räknat från den dag lagen träder ikraft. Härvid tryggas att pensionsskyddet enligt den nya lagen skall börja tillväxa räknat från nämnda tidpunkt.

PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Seppo Pietiläinen
Pentti Koivisto

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagstiftning om familjevård

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att lagstiftningen om ordnande av familjevård skall preciseras genom att socialvårdslagens stadganden om familjevård ändras och genom att en ny familjevårdarlag stiftas. Stadganden om pensionsskydd för familjevårdare föreslås ingå i lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare och stadganden om olycksfallsersättning i lagen om olycksfallsersättning.

Enligt förslaget avses med familjevård vård som ges en person dygnet runt i ett enskilt hem som inte är hans eget. Syftet är att tydligare än tidigare särskilja familjevård från anstaltsvård. Det centrala målet för familjevården är att trygga att vården har en hemliknande prägel. Detta försöker man i första hand uppnå med ett stadgande om att högst fyra personer samtidigt får vårdas i familjevård i ett hem. Om minst två personer som bor på vårdplatsen svarar för vården i familjehemmet och åtminstone den ena av dem har lämplig utbildning för uppgiften och tillräcklig erfarenhet av vård- eller fostringsuppgifter, skall maximiantalet vårdtagare dock kunna vara sju. Den kategori av personer som skall kunna ges familjevård har inte definierats närmare på grundval av ålder,

hälsotillstånd eller andra skäl. Familjevård kan alltid ordnas, om det är motiverat av vård- eller omsorgsskäl, till exempel som en verksamhetsform inom barnskyddet, för utvecklingsstörda personer, åldringar eller som mentalvårdsservice.

Stadganden om familjevårdare som står i uppdragsförhållande till en kommun eller ett kommunalförbund föreslås ingå i den nya familjevårdarlagen. Syftet med lagen är att förbättra familjevårdarnas rättsliga ställning och socialskydd. Det föreslås att i lagen skall stadgas om rätt till ledighet för familjevårdare samt att det beträffande pensionsskyddet och olycksfallsförsäkringen skall finnas hänvisningar till lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare och till lagen om olycksfallsförsäkring. Det föreslås också att i lagen skall stadgas om familjevårdares rätt till arvode samt om ersättning av kostnader för både vården och underhållet.

Propositionen ansluter sig till statens budgetproposition för 1992 och avses bli behandlad i samband med den.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 juli 1992.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida		Sida
ALLMÄN MOTIVERING	3	LAGTEXTER	15
1. Nuläget	3	1. Lag om ändring av socialvårdslagen	15
1.1. Lagstiftning	3	2. Familjevårdarlag	16
1.2. Familjevårdens omfattning	3	3. Lag om ändring av 1 och 2 §§ lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare	18
1.3. Arvoden och ersättningar i familjevården ..	4	4. Lag om ändring av lagen om olycksfallsförsäk- ring	18
2. Utgångspunkterna för reformen	6	5. Lag om upphävande av 27 och 28 §§ barn- skyddslagen	19
2.1. Mål	6	Parallelltexter	20
2.2. Medel	6	1. Lag om ändring av socialvårdslagen	20
3. Beredningen av propositionen	8	3. Lag om ändring av 1 och 2 §§ lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare	22
4. Propositionens ekonomiska verkningar	8	4. Lag om ändring av lagen om olycksfallsförsäk- ring	22
DETALJMOTIVERING	9	5. Lag om upphävande av 27 och 28 §§ barn- skyddslagen	23
1. Motivering till lagförslagen	9		
1.1. Socialvårdslagen	9		
1.2. Familjevårdarlagen	10		
1.3. Lagen om pension för kommunala tjänste- innehavare och arbetstagare	13		
1.4. Lagen om olycksfallsförsäkring	13		
1.5. Barnskyddslagen	13		
2. Ikraftträdande	14		

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläget

1.1. Lagstiftning

Stadganden om familjevård ingår i socialvårdslagen (710/82) och i socialvårdsförordningen (607/83) samt i barnskyddslagen (683/83) och i barnskyddsförordningen (1010/83). Enligt 17 § socialvårdslagen skall kommunen ombesörja anordnandet av familjevård och anstaltsvård. Enligt lagens 25 § avses med familjevård anordnandet av fortlöpande vård och uppehälle i privathem. Enligt lagens 26 § skall anstaltsvård och familjevård ges personer som är i behov av hjälp, vård eller annan omvårdnad som inte kan anordnas eller som det inte är ändamålsenligt att anordna i hans eget hem genom utnyttjande av annan socialservice.

Enligt 12 § socialvårdsförordningen kan familjevård ges av den som förmår dra försorg om den som skall vårdas och vars hem lämpar sig för sådan vård. Skriftligt avtal om familjevården skall ingås mellan socialnämnden och vårdaren. I avtalet skall fastställas vårdarens rättigheter och skyldigheter.

Enligt 22 § 2 mom. barnskyddslagen kan vård av barn utom hemmet ordnas såsom familje- eller anstaltsvård eller på något annat ändamålsenligt sätt. Enligt 14 § (139/90) kan familjevård som stödåtgärd inom den öppna vården ges tillfälligt som rehabiliterande vård. Enligt 27 § 1 mom. (139/90) i lagen skall familjevård, på grundval av skriftligt avtal, ordnas i lämplig familj som godkänts för uppgiften av socialnämnden. I avtalet om familjevård skall bestämmas principerna för hur vården, fostran och barnets fritidssysselsättning skall främjas samt åtgärder som behövs för detta, andra åtgärder som behövs för att ordna vården utom hemmet samt kostnadsersättning och arvode. Enligt 3 mom. får vid familjevård högst fyra barn vårdas och fostras samtidigt, familjens egna barn under skolåldern medräknade, såvida det inte är fråga om syskon eller barn som vuxit upp i samma familj, eller såvida inte andra särskilda skäl föreligger för att avvika från det nämnda

maximiantalet. Lagens 28 § förpliktar socialnämnderna att anordna förberedelse och utbildning för dem som har ingått familjevårdsavtal. Vårdarna skall vidare stödjas i sin fostraruppgift genom att erbjudas behövlig socialservice. Om familjevården konstateras vara olämplig för barnet, skall socialnämnden försöka rätta till saken. Om en korrigerig inte fås till stånd, skall familjevårdsavtalet hävas.

Närmare stadganden om familjevårdsavtal ingår i 7 § barnskyddsförordningen. Enligt 1 mom. (546/90) skall i familjevårdsavtalet avtalas om principerna för hur barnets eller den unga personens rättigheter skall tillgodoses och om nödvändiga stödfunktioner samt om de åtgärder som behövs för detta, ersättning för de särskilda kostnader som föranleds av hans individuella behov samt om hans dispositionsmedel. Dessutom skall avtalas om ordnandet av förberedelse, utbildning och arbetsplatsledning samt nödvändiga social- samt hälso- och sjukvårdstjänster liksom om beloppen av de ersättningar och arvoden som betalas för vården. I förordningens 6 § uppräknas de omständigheter som skall beaktas då en familjs lämplighet som familjevårdsgivare prövas. Då avtalet uppgörs skall särskild uppmärksamhet ägnas människorelationerna i familjen och möjligheterna att beakta och i enlighet med barnets intresse tillfredsställa behoven hos det barn som placeras i familjen liksom familjens förmåga att samarbeta med socialnämnden och barnets föräldrar.

Med undantag för barnskyddslagen ingår inte i några andra social- och hälsovårdslagar uttryckliga stadganden om familjevård. I praktiken ordnas familjevård förutom med stöd av 25 § socialvårdslagen även till exempel såsom specialomsorgsservice med stöd av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/77) samt såsom mentalvårdsservice med stöd av mentalvårdslagen (1116/90).

1.2. Familjevårdens omfattning

Familjevård ordnas mest inom barnskyddet och omsorgen om utvecklingsstörda personer.

Enligt de uppgifter som kommunerna och kommunalförbunden givit i berättelsen om social- och hälsovården fick 1989 sammanlagt 4 576 barn och ungdomar, 1 745 utvecklingsstörda personer och 229 andra personer familjevård.

År 1989 fanns det 3 074 familjevårdshem inom barnskyddet, 853 inom omsorgen om utvecklingsstörda personer och 48 familjehem som vårdade andra personer.

Vårdfamiljerna har mestadels endast en per-

son att vårda. Inom barnskyddet har ca 80 % av familjerna bara ett placerat barn, medan inom omsorgen om utvecklingsstörda personer ca 70 % av familjerna har endast en vårdtagare hos sig. Endast ca en procent av familjerna har mer än fyra vårdtagare att vårda.

Av följande tabell framgår familjevårdens omfattning 1985—1989 enligt berättelseuppgifterna:

Familjevårdens omfattning åren 1985—1989

Kategori och år	Vårdtagare i familjevård	Vårdhem	Vårdtagare i medeltal/hem
Barnskydd			
1985	4 557	3 489	1,3
1986	4 764	3 466	1,4
1987	4 721	3 351	1,4
1988	4 611	3 093	1,5
1989	4 576	3 074	1,5
Omsorgen om utvecklingsstörda			
1985	868	419	2,1
1986	1 086	536	2,0
1987	1 257	611	2,1
1988	1 549	872	1,8
1989	1 745	853	2,0
Övrigt			
1988	244	56	4,4
1989	229	48	4,8

Inom barnskyddet är familjevården som regel långvarig, och vårdfamiljerna är inställda på att ta hand om barnet flera år. Familjer som vill ta emot barn kortare tid vid krissituationer finns det rätt få av. Under de senaste åren har denna verksamhet emellertid utvidgats. År 1989 fanns det 61 vårdfamiljer som ställde upp vid krissituationer och som jourhavande. Inom omsorgen om utvecklingsstörda personer är reservhemssystemet däremot vanligare. Nästan 30 % av vårdfamiljerna är sådana som ger kortvarig rehabiliterande vård. Reservhemmen erbjuder de biologiska föräldrarna möjlighet att tillfälligt komma loss från bindande vårdarbete.

Kommunerna anordnar mest familjevård med hjälp av familjevårdsavtal i egen regi. Den mest omfattande delen av denna verksamhet är familjevården inom barnskyddet. Inom omsorgen om utvecklingsstörda personer anordnar

kommunerna familjevårdsservicen nästan lika ofta i egen regi som i form av service som köps från ett kommunalförbund. Kommunerna köper familjevård av privata serviceproducenter i samma omfattning både inom barnskyddet och omsorgen om utvecklingsstörda personer.

1.3. Arvoden och ersättningar i familjevården

I den riksomfattande planen för anordnandet av social- och hälsovården fastställs årligen för annan familjevård än den enligt barnskyddslagen maximibeloppet av det arvode som skall betalas samt maximibeloppen av ersättningen för kostnader för verksamheten och av starterersättningen.

Enligt den riksomfattande planen för social- och hälsovården för åren 1991 — 1995 betalas

1991 till vårdarna ett vårdarvode på högst 3 600 mk i månaden per vårdtagare. Vidare ersätts utgifter för verksamheten så att kostnadsersättningen jämte tilläggsdel utgör högst 2 800 mk per månad och person. I startersättning betalas högst 11 000 mk.

Genom de ändringar av barnskyddslagen och barnskyddsförordningen (139/90 och 546/90) som trädde i kraft vid ingången av 1991 har man velat effektivisera familjevården enligt barnskyddslagen bland annat genom att stadga om rätt till kostnadsersättning och startersättning samt vårdarvode för fosterföräldrar. Närmare stadganden om ersättningsbeloppen ingår i 6 a § i förordningen och om arvodet i 6 b § i förordningen. År 1991 är minimibeloppet av kostnadsersättningen 1 400 mk och maximibeloppet 2 800 mk i månaden per barn eller ung person. Särskilda kostnader för terapi och hälso- och sjukvård samt studier ersätts särskilt. Dessutom kan särskilda kostnader för barnets eller den unga personens semester eller fritidssysselsättning ersättas. Av särskilda skäl kan kostnadsersättningens minimibelopp även sänkas. Startersättningens maximibelopp är 11 200 mk per barn eller ung person. Vårdarvodet är garderat enligt den tid som går åt till vården och hur krävande vården är. Arvodets minimibelopp per barn eller ung person och månad är 1 000 mk medan maximibeloppet är 3 000 mk. Om barnet eller den unga personen kräver rikligt med vård eller särskild uppmärksamhet kan arvodet höjas till högst 6 000 mk i månaden. Arvode betalas inte till den som sköter sitt eget barn eller till den som har vägrat ta emot arvodet. Av särskild orsak kan i arvode betalas ett belopp som understiger minimibeloppet. Ersättningarna och arvodet är APL-indexbundna.

Någon enhetlig praxis för hela landet när det gäller betalningen av vårdarvoden och kostnadsersättningar hade inte uppnåtts fram till 1991. Enligt en utredning som färdigställdes i början av 1989 och som publicerats i socialstyrelsens rapportserie (nr 6/1989) förekommer det alltså stora variationer när det gäller den praxis som kommunerna tillämpar för betalningen av vårdarvoden och ersättningar till familjerna. Utredningen avser året 1987.

Vårdarvoden

Enligt utredningen betalades 1987 inget vård-

arvode alls till ca 30 % av vårdfamiljerna. De flesta av dem var familjer som gav vård inom barnskyddet.

Som orsak till att vårdarvode inte betalades anförde kommunerna oftast att familjevårdaren inte ville ha arvode för sitt arbete (ca 36 %). Det näst oftast anförda skälet var släktskap. Den tredje orsaken var att kommunerna helt enkelt inte hade reserverat något anslag för verksamheten, utan ansåg att det räckte med kostnadsersättning.

Skillnaderna i vårdarvodens nivå mellan barnskyddet och omsorgen om utvecklingsstörda personer var uppenbara. Inom barnskyddet betalade kommunerna 1987 i medeltal 500—1 500 mk per månad och vårdtagare. Däremot betalades inom omsorgen om utvecklingsstörda i genomsnitt mera, 1 000—2 000 mk per månad och vårdtagare.

Vårdarvodets storlek påverkades enligt den praxis som kommunerna har anammat mest av vårdarbetets mängd och hur krävande arbetet är. Näst mest påverkades arvodets storlek av den placerades ålder, därefter av om vårdaren förvärvsarbetar eller är hemma och därefter av släktskapsförhållande mellan vårdaren och den vårdade.

Kostnadsersättningarna och startersättningarna

Enligt utredningen fick över 100 vårdfamiljer ingen kostnadsersättning alls 1987. Oftast var de kostnadsersättningar som en vårdfamilj fick i månaden 1 000—2 000 mk. Om familjen hade flera att vårda kunde kostnadsersättningarna stiga till betydligt högre belopp.

Utom kostnadsersättning för normala utgifter månadsvis ersatte kommunerna även andra utgifter. För det mesta gällde det särskilda utgifter på grund av sjukdom eller fritidsintressen.

Startersättning betalades främst för anskaffning av möbler. Näst mest betalades startersättning för beklädnadsutgifter, barnvagnar och resekostnader. Endast 12 familjer fick ersättning för ändringsarbeten i bostaden. Inkomstbortfall på grund av familjevårdsarbetet ersattes endast tre familjer. Sammanlagt betalades startersättning till ca 350 familjer, därav 250 verksamma inom barnskyddet. Ersättningsnivån varierade mycket i kommunerna.

Från och med 1991 har familjevård enligt barnskyddslagen skilt sig från annan familje-

vård på så sätt att fosterföräldrarna på författningsnivå har garanterats rätt till kostnadsersättningar och vårdarvode. Dessutom regleras ersättningsnivåerna minimi- och maximibelopp. Beträffande annan familjevård saknas rätt till ersättningar och arvode. Inte heller finns ersättningsnivåerna minimibelopp definierade. Till vidare finns ingen utredning att få om hur ersättningsnivåerna och arvoden för familjevård inom barnskyddet har bestämts under innevarande år.

2. Utgångspunkterna för reformen

2.1. Mål

Utvecklingen av servicesystemet inom social- och hälsovården har varit mycket kraftig de senaste åren. Tyngdpunktsområdena har varit utvecklingen av den öppna vården och särskilt den professionella personalens storlek har varje år utökats betydligt. Å andra sidan kan det konstateras att utvecklingen inte till alla delar har haft tillräcklig bredd, med följd att utvecklingen av vissa specialområden har ägnats mindre uppmärksamhet. Trots att familjevården har mycket långa traditioner i serviceproduktionen både inom social- och hälsovården och t.o.m. mycket betydande vårdresultat har kunnat uppnås med dess hjälp, har ett helhetsinriktat arbete för att utveckla denna vårdform hittills inte vunnit tillräckligt gehör i reformarbetet. Den nu gällande regleringen av familjevården enligt socialvårdslagen kan inte anses tillräcklig vare sig till syfte eller innehåll.

Det viktigaste syftet med propositionen är att samla stadgandena rörande familjevården till en del av socialvårdslagens allmänna verksamhetsformer. Genom att allmänt godtagbara mål, innehåll och verksamhetsprinciper för familjevården fastställs i lag kommer en kraftigare utveckling av denna vårdform att gynnas.

Familjevården som en del av social- och hälsovårdens servicesystem i övrigt är rent ekonomiskt betraktat betydligt billigare än t.ex. anstaltsvård. Allmänt taget kan kostnaderna för familjevård anses utgöra ca 10 — 30 % av kostnaderna för anstaltsvården. Trots att ett syfte med propositionen är att förbättra även familjevårdarnas ekonomiska ställning och socialskydd, är dess relativa förmånlighet jämfört med anstaltsvård alltså helt uppenbar. Om

man genom utökad familjevård i framtiden kan ersätta även en del av anstaltsvården, kan det rentav innebära en inbesparing för den offentliga ekonomin.

Familjevården har alltid varit kombinerad med frivillighet. Denna frivillighet kan också anses delvis ha utgjort ett hinder för utvecklingen av familjevården. Till frågan om frivillighet och yrkesmässighet ansluter sig centralt vissa ekonomiska frågor, t.ex. i vilken utsträckning skall vårdaren få lön, socialskydd, arvoden och kostnadsersättningar. Att åstadkomma ett enhetligt, skäligt arvodes- och ersättningsystem som bygger på familjevårdens karaktär och ett socialskydd som är relaterat till detta är ett av de väsentligaste syftena med propositionen sett från familjevårdarnas synpunkt. Det råder stor brist på familjevårdare särskilt inom barnskyddet och omsorgen om utvecklingsstörda. Om de föreslagna åtgärderna kan leda till att de som är villiga att bli familjevårdare ökar, underlättar propositionen också arbetskraftssituationen inom social- och hälsovården.

Såsom framgår av den ovanstående redogörelsen för nuläget inom familjevården har de som för närvarande ger familjevård länge befunnit sig i en sinsemellan ojämbördig ställning med avseende på det arvode som kommunerna betalar dem för familjevården. Likaså har ojämlikhet förekommit när det gäller ersättandet av kostnaderna för vården. Ett av målen för propositionen är att försöka förenhetliga arvodes- och ersättningspraxisen i familjevården. Med beaktande av den prägel av viss frivillighet som utmärker familjevården, föreslås dock betalningen av arvoden och ersättningar i sista hand alltid vara beroende av vårdarens egen vilja. För att familjevården och det arvode som betalas för den också skall ge vårdaren pensionsförmån, bör det förutsättas att arvodet är minst lika stort som den minimiinkomst som är pensionsberättigande inom det kommunala pensionssystemet.

Ett syfte med propositionen är att utöver pensionsskyddet även i övrigt förbättra familjevårdarnas socialskydd. Det föreslås att familjevårdarna med avseende på olycksfall skall erhålla samma försäkringsskydd som de kommunala tjänsteinnehavarna och arbetstagarna.

2.2. Medel

Det föreslås att familjevården klarare än nu

skall särskiljas från anstaltsvården i socialvårdslagen. Detta förutsätter att det i lagen intas mera detaljerade stadganden om målen och verksamhetsprinciperna för samt innehållet i familjevården. Socialvårdslagens stadganden om familjevård föreslås i egenskap av allmänna stadganden gälla all dygnetruntvård utanför hemmet i ett enskilt hem. Familjevård har hittills vanligen använts som vårdform för omhändertagna barn och för utvecklingsstörda personer. Det kan antas att familjevårdens viktigaste användningsområde även i framtiden kommer att gälla just dessa målgrupper. Å andra sidan är den föreslagna definitionen så allmänt hållen när det gäller vårdens mål och innehåll, att den kan komma till användning även för andra personer som behöver familjeliknande vård eller omsorg, t.ex. äldre, mentalvårdspatienter och personer med rusmedelsproblem.

Vidare föreslås att till socialvårdslagen fogas stadganden om de allmänna kvalitetskraven på ett familjevårdsställe (familjehem) och om de högsta antalen personer som får vårdas där. Med beaktande av målen för familjevården har man som huvudregel stannat för ett maximumantal på fyra. Motsvarande stadgande om högsta antal vårdtagare ingår för närvarande i barnskyddslagen. Med beaktande närmast av de familjevårdsenheter av ny typ som uppkommit under den senaste tiden, där de som vårdas i praktiken redan nu är flera än fyra och där de som svarar för vården i motsvarighet till detta är flera än en, föreslås det att vårdtagarnas antal skall kunna vara högst sju, om minst två personer som bor på vårdstället svarar för vården i familjehemmet. Härvid förutsätts dessutom att åtminstone den ena av dessa personer har lämplig utbildning för uppgiften och tillräcklig erfarenhet av vård- eller fostringsuppgifter.

Avsevärda brister i den gällande lagstiftningen har, vid sidan av avsaknaden av allmänna stadganden om innehållet och målen för familjevården, varit luckorna i fråga om regleringen av familjevårdarnas rättsliga ställning och socialskydd. Mest otillfredsställande har ställningen varit för de familjevårdare som har gett vård i liten omfattning och som inte har stått i arbetsavtalsförhållande. De ändringar i barnskyddslagen och barnskyddsförordningen som trädde i kraft vid ingången av innevarande år har medfört en delvis förbättring i familjevården enligt barnskyddslagen. I regleringen av

familjevårdarnas rättsliga ställning och socialskydd förekommer dock fortfarande väsentliga brister även beträffande familjevården inom barnskyddet. Problem beträffande socialskyddet har inte just framträtt i de situationer där familjevårdaren har gett familjevård såsom självständig yrkesutövare. En granskning av familjevårdarnas antal för närvarande ger dock vid handen att vårdarna i de små familjevårdsenheterna utgör den klart största vårdargruppen.

I syfte att bestämma ovan nämnda familjevårdares rättsliga ställning och för att åstadkomma socialskydd för dem föreslås att en särskild familjevårdarlag skall stiftas.

I den föreslagna nya familjevårdarlagen skall stadgas om familjevårdare som på grundval av uppdragsavtal ger i socialvårdslagen avsedd familjevård i sitt hem.

Själva begreppet familjevård och dess innehåll föreslås vara de samma som i socialvårdslagen. Den föreslagna nya lagen bestämmer sålunda närmast förhållandet mellan familjevårdaren och den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av familjevården samt familjevårdarens socialskydd. Viktiga frågor som föreslås bli reglerade i den nya lagen är familjevårdarnas rätt till vårdavvode och kostnadsersättningar samt socialskydd. I fråga om socialskyddet är avsikten att ordna familjevårdarnas pensionsskydd i tillämpliga delar på samma sätt som för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare. Stadganden om detta föreslås bli fogade till lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare (202/64). Med tanke på olycksfall skall i den föreslagna lagen avsedda familjevårdare få det försäkringsskydd som stadgas i lagen om olycksfallsförsäkring (608/48).

Uppdragsavtalet, som alltid skall uppgöras mellan en familjevårdare och den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av familjevården särskilt för varje vårdtagare, föreslås innehålla detaljerade stadganden om familjevårdarens ställning. Dessutom skall avtalet innehålla stadganden om vårdens innehåll, mål och uppskattade längd samt om vilka tjänster och andra stödfunktioner som behövs för att målen skall nås. Med tanke på familjevårdens genomförande och utveckling är det viktigt att den kommun eller det kommunalförbund som svarar för familjevården också svarar för att tillräcklig förberedelse, arbets-

handledning och utbildning ges familjevårdaren. Kommunens övriga social- och hälsovårdsservice bör även i tillräcklig omfattning stå till familjevårdarnas förfogande.

Till följd av den föreslagna reformen blir 27 och 28 §§ barnskyddslagen som gäller familjevård överflödiga. Därför föreslås paragraferna bli upphävda. De stadganden om genomförande av familje- och individinriktat barnskydd samt om ansvar för ordnande och kostnader som fortfarande blir kvar i barnskyddslagen skall även i fortsättningen tillämpas på familjevård enligt barnskyddslagen.

3. Beredningen av propositionen

Propositionen bygger delvis på den av social- och hälsovårdsministeriet tillsatta familjevårdarkommissionens betänkande (kommittébetänkande 1984:57) och på de utlåtanden som avgetts om detta. De förslag till stadganden som gäller definieringen av familjevårdens mål och innehåll har beretts som tjänsteuppdrag vid social- och hälsovårdsministeriet i samarbete med socialstyrelsen, sedermera social- och hälsostyrelsen. Under beredningen av propositionen har fack- och olika familjevårdarorganisationer hörts. När det gäller ordnandet av pensionsskyddet för familjevårdarna har förhandlingar förts också med tjänstemän vid kommunal pensionsanstalt och inrikesministeriet. Utlåtanden inbegärdes sommaren 1989 från 20 olika instanser om utkastet till regeringsproposition. På grundval av utlåtandena har propositionen reviderats särskilt i fråga om de förslag som gäller pensionsskyddet.

4. Propositionens ekonomiska verkningar

De totala kostnaderna för familjevården uppgick 1988 till ca 145 milj. mk, därav ca 70 milj. (48 %) statsandel. Av totalkostnaderna utgjordes ca 37 milj. (25 %) av vårdarvodena och 108 milj. mk (75 %) av kostnads- och startersättningar.

Såsom redan förklarats ovan i punkt 1.3 i den allmänna motiveringen förnyades arvodes- och ersättningssystemet för familjevården inom barnskyddet genom de ändringar av barnskyddslagen och barnskyddsförordningen som trädde i kraft vid ingången av 1991. Genom ändringarna garanterades fosterföräldrar rätt till arvode och kostnadsersättningar samt reglerades de övre och under gränserna i mark för dessa förmåner. Någon utredning av ändringarnas effekter på arvodes- och ersättningsbeloppen står inte ännu att få.

Propositionen föranleder inte andra direkta tilläggskostnader för staten och kommunerna än de som beror på pensionsskyddet för familjevårdarna.

På lång sikt inträffar det att de totala kostnader som samhället åsamkas minskar då man övergår från anstaltsvård till öppenvård. Reformen är således ändamålsenlig även med tanke på social- och hälsovårdens verksamhetspolitik.

Reformen, som föreslås träda i kraft vid ingången av juli 1992, medför kostnadsstegningar till den del som familjevårdarna skulle bli delaktiga av pensionsskyddet. Pensionsskyddet skulle vara grundpensionsskydd enligt lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare. För familjevårdarnas pensionsskydd skulle kommunerna enligt förslaget betala försäkringspremier till Kommunernas pensionsförsäkring, till ett belopp vars storlek enligt 1990 års nivå är 14,32 % av de pensionsberättigande vårdarvodena. År 1992 beräknas det finnas ca 7 000 familjevårdare. Det genomsnittliga vårdarvodet kan uppskattas till ca 1 500 mk per kalendermånad och vårdtagare. År 1992 vore kommunernas pensionsförsäkringsavgifter alltså uppskattningsvis ca 10 miljoner mk varav statsandelen vore uppskattningsvis ca 5 miljoner mk.

De kostnader som föranleds av ordnandet av olycksfallsförsäkringen beräknas bli mindre än 0,2 miljoner mk per år, varav statsandelen skulle utgöra mindre än 0,1 miljoner mk per år.

Propositionen ansluter sig till statens budgetproposition för 1992 och avses bli behandlad i samband med den.

DETALJMOTIVERING

1. Motivering till lagförslagen

1.1. Socialvårdslagen

24 §. Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 2 mom. i vilket anges vem som ges anstaltsvård. Ändringen är teknisk. Till sitt innehåll motsvarar stadgandet i fråga om anstaltsvården 26 § i den gällande lagen.

25 §. Med familjevård avses enligt förslaget anordnande av vård, fostran eller annan omvårdnad för någon dygnet runt utom hans eget hem i ett privathem. Den som är i familjevård kunde dock beroende på ålder, hälsotillstånd eller annat servicebehov en del av dygnet befinna sig utom familjehemmet t.ex. i dagvård, för att få hälsovårdsservice eller olika slags service inom utbildningssystemet.

Funktionellt försöker man genom familjevården tillförsäkra den som är i familjevård en familjeliknande vård som beaktar hans individuella behov och egenskaper. Familjevården bör också möjliggöra nära mänskliga relationer mellan den som är i familjevård och familjevårdaren och med de övriga medlemmarna i familjen. Vidare är ett mål för familjevården att främja grundtryggheten och sociala utvecklingen hos den som är i familjevård. För barns vidkommande innebär detta mål bl.a. att deras utveckling stimuleras samt att de fostras för vuxenliv och ansvarstagande.

Familjevård skall enligt förslaget alltid ordnas utanför det egna hemmet i ett privathem. En förutsättning skall vara att familjevårdaren även de facto bor i familjehemmet.

Utgångspunkten vid definitionen av familjevården har varit vårdtagarnas behov av service och omvårdnad. Funktionellt utgör familjevården tillsammans med boendeservicen, om man ser till hela serviceberedskapen inom social- och hälsovården, ett betydelsefullt utvecklingsområde särskilt med tanke på det kommande öppenvårdsdominerade användningsbehovet inom social- och hälsovården och med tanke på ett mångsidigare utbud av tjänster.

Den kategori av personer för vilken familjevård skall kunna ordnas, föreslås inte bli närmare angiven i lagen enligt ålder, hälsotillstånd eller andra orsaker. Familjevård skall ges personer för vilka vård, fostran eller annan omvårdnad inte kan ordnas ändamålsenligt i deras eget hem eller genom utnyttjande av

annan social- och hälsovårdsservice och som inte anses vara i behov av anstaltsvård. Familjevård skall sålunda kunna ges bland annat barn och unga personer som är föremål för barnskyddsåtgärder, utvecklingsstörda personer, klienter inom missbrukar och handikappvården samt klienter inom åldringsvården. Familjevårdens behövlighet och ändamålsenlighet borde alltid fastställas individuellt på basis av en persons behov av vård och på basis av vårdformens ändamålsenlighet.

26 §. I paragrafens 1 mom. ges en definition på familjehem. I 2 mom. skall stadgas om de allmänna kvalitetskrav som skall ställas på ett familjehem. En kommun eller ett kommunalförbund skall vid godkännande av ett hem utreda om det är lämpligt ur vårdsynpunkt.

En allmän förutsättning bör alltid vara att hemmet tryggar en familjeliknande vård. Hemmet skall till sin konstruktion, sina utrymmen och sin utrustningsstandard vara sådant att man där kan garantera tillbörlig vård och omsorg för en person. Då familjevård ges ett barn skall särskild uppmärksamhet ägnas hemmets säkerhet samt närmiljöns lämplighet med tanke på barnets uppväxt och utveckling. Då ett familjehems lämplighet för en handikappad granskas, får familjehemmets utrustningsstandard särskild vikt. Ett familjehem kan innan vården inleds t.ex. genom startersättning eller genom andra understöd för ändring av konstruktioner i hemmet försättas i sådant skick att det motsvarar familjevårdens krav.

De stadganden om familjevård som föreslås i socialvårdslagen skall gälla all familjevård. Familjevård skall kunna ges av en person som står i arbets- eller tjänsteförhållande till den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av familjevården. En person skall också ensam eller tillsammans med en eller flera andra personer kunna ge familjevård som självständig företagare varvid han verkar som privat serviceproducent. Vidare skall familjevård kunna ges på basis av ett uppdragsavtal mellan den som ger familjevård och den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av familjevården. En person som ger familjevård på grundval av ett uppdragsavtal som han har slutit med den kommun eller det kommunalförbund som anordnar

vården, skall kallas familjevårdare. Det föreslås att stadganden om familjevårdare skall intas i den nya familjevårdarlagen.

26 a §. I denna paragraf föreslås ett stadgande om det högsta antalet personer som samtidigt skall kunna vårdas i ett familjehem. Enligt förslaget skall högst fyra personer samtidigt kunna vårdas i ett familjehem. Avsikten är att härigenom trygga en hemliknande och individuell vård. Om vårdaren har egna barn under skolålderna eller andra personer som kräver särskild vård eller omsorg och som bor i samma hushåll, skall dessa beaktas då antalet vårdtagare beräknas. Om minst två personer som bor i familjehemmet, varav åtminstone den ena har den behörighet som föreslås bli stadgad i 1 § 3 mom. familjevårdarlagen och den andra den behörighet som föreslås i 2 mom. i samma paragraf, svarar för genomförandet av vården föreslås det högsta antalet personer som kan vårdas samtidigt vara sju.

Man kan göra undantag från maximiantalet vårdade personer när det är fråga om syskon och medlemmar av samma familj samt när det finns någon annan särskild orsak till undantag. Därvid skulle främst sådana situationer komma i fråga då i familjevård enbart vårdas myndiga personer vars umgänge med varandra och arten av placeringen i familjevård tillsammans med deras funktionsförmåga och vårdbehov möjliggör ett undantag från maximiantalet.

1.2. Familjevårdarlagen

1 §. *Familjevårdare*. I den föreslagna nya lagen stadgas om den familjevård som ges på grundval av uppdragsavtal. Lagen skall sålunda tillämpas endast på de personer som ger familjevård i sitt hem på grundval av ett uppdragsavtal med den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av familjevården. I lagen föreslås att benämningen familjevårdare skall användas om dessa personer.

Till familjevårdare skall enligt 2 mom. kunna godkännas personer som på grundval av sin utbildning, erfarenhet eller sina personliga egenskaper, med beaktande av vårdtagarens behov av vård, fostran eller annan omvårdnad, kan ge familjevård. En familjevårdare kan på basis av sin utbildning, sin erfarenhet eller sina personliga egenskaper vara lämplig speciellt för att fostra och vårda barn eller han kan ha

särskilda färdigheter när det gäller vård av utvecklingsstörda personer. En familjevårdares kompetens skall alltid värderas helhetsmässigt utgående från vårdtagaren.

I situationer som avses i 26 a § 2 mom. socialvårdslagen, där minst två personer som bor på vårdstället svarar för familjevården och där maximiantalet vårdtagare är sju, förutsätts dessutom att åtminstone den ena av de personer som deltar i vård- och fostringsuppgifterna har lämplig utbildning för uppgiften och tillräcklig erfarenhet av vård- eller fostringsuppgifter. Ett stadgande om saken föreslås i den nya lagens 1 § 3 mom.

Såsom framgår av ordalydelsen i lagförslagets 1 § 1 mom. tillämpas lagen inte på personer som ger familjevård i arbetsavtalsförhållande, som tjänsteinnehavare eller som självständiga yrkesutövare. Lagen skall inte heller tillämpas på hemvård av äldre, handikappade och kroniker som ordnas som en del av den hemvård som avses i socialvårdslagen och socialvårdsförordningen och där kommunen betalar hemvårdsstöd till vårdaren för vården. I dessa fall är vårdaren nästan utan undantag en anhörig till vårdtagaren och vården anordnas enligt ett särskilt uppgjort vårdavtal hemma hos vårdtagaren.

För att klargöra att avsikten är att den verksamhet som avses i lagen skall hållas utanför lagen om arbetsavtal, föreslås i lagens 1 § 4 mom. ett stadgande där det uttryckligen konstateras att en person som ingått ett uppdragsavtal enligt familjevårdarlagen inte står i sådant arbetsförhållande som avses i lagen om arbetsavtal (320/70) till den kommun eller det kommunalförbund som ingått avtalet.

2 §. *Arvode*. Det föreslås att i lagens 2 § stadgas om familjevårdarnas rätt att få arvode för vården. Som utgångspunkt har tagits att familjevårdarna på det sätt som närmare stadgas genom förordning har rätt att få arvode för vården. Det föreslås också att de allmänna grunderna för hur arvodet bestäms skall stadgas i paragrafen. Som dylika grunder skall den tid som används för vården samt hur krävande vården är komma i fråga. Arvodets storlek och närmare grunder för bestämningen av arvodet stadgas genom förordning. Om betalningen av arvode och arvodets belopp avtalas slutligt i uppdragsavtalet. Utredningarna om familjevården visar att familjevårdaren inte alltid vill att arvode skall betalas. På familjevårdarens begärna får arvodet lämnas obetalt. Utgångs-

punkten skall emellertid vara att arvode betalas om inte familjevårdaren uttryckligen vägrar att ta emot det.

Avsikten är att genom förordning bestämma allmänt om grunderna för och storleken av de arvoden som betalas och speciellt med tanke på de situationer då en person som är i familjevård är speciellt svårkött eller kräver särskild uppmärksamhet eller omvårdnad.

I förordningen kunde också intas ett stadgande om att det i vissa särskilt definierade situationer inte alls blir fråga om att betala arvode. Arvode skall således inte betalas till den som sköter sitt eget barn eller den som har vägrat att ta emot arvodet. För närvarande ingår ett stadgande med detta innehåll i 6 b § 3 mom. barnskyddsförordningen.

Om avsikten är att arvodet för familjevården skall ge familjevårdaren pensionsförmån måste man som minimibelopp för vårdarvodet i uppdragsavtalet överenskomma om det markbelopp som bestäms i kommunala pensionsanstaltens pensionsstadga. Arvodets minimibelopp är således enligt 1991 års nivå 1 010,92 mk per månad och person som är i familjevård.

3 §. *Ersättande av kostnaderna.* För ersättning av de kostnader som familjevårdsverksamheten vållar familjevårdaren skall ersättning betalas för kostnaderna för vården och uppehållet för den som vårdas. Utgångspunkten har ansetts vara att familjevårdaren skall få ersättning för alla sedvanliga kostnader för vård och underhåll av vårdtagaren. Dessutom kunde ersättning ges också för större kostnader än de sedvanliga om de beror på vårdtagarens individuella behov.

Till familjevårdaren kunde också betalas ersättning för de kostnader som behövs för inledande av vården. Sådana kostnader kan vara bland annat anskaffning av inventarier som vården kräver till vårdstället eller sådana kostnader för ombyggnad av vårdstället som inte ersätts med stöd av någon annan lagstiftning. Ersättningen skall också omfatta bland annat kostnader som beror på anskaffning av för nödenheter som den som placerad i familjevård behöver.

Genom förordning stadgas om ersättningsarnas storlek samt om de närmare grunder enligt vilka dessa ersättningar bestäms.

4 §. *Uppdragsavtal.* Såsom konstaterats i den allmänna motiveringen är den viktigaste orsaken till de föreslagna reformerna bristerna och oklarheten i den nu gällande lagstiftningen dels

i fråga om familjevårdens allmänna mål och innehåll, dels när det gäller familjevårdarnas rättsliga ställning och socialskydd. Vår lagstiftnings tudelning på grundval av enbart arbetsförhållande eller företagsamhet när det gäller tillväxten av inkomstbaserat pensions- och annat socialskydd har inte bidragit till att skapa behövliga utvecklingsmöjligheter för en familjelikande vårdform.

För den familjevård som avses i lagförslaget skall alltid uppgöras uppdragsavtal mellan vårdaren och den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av familjevården.

Uppdragsavtalet föreslås utgöra en central handling för varje vårdförhållande. Det är inte ändamålsenligt att i uppdragsavtalet ta in alla detaljfrågor som gäller genomförandet av familjevården och som närmast ansluter sig till vårdens innehåll. Avtalet bör dock även i detta avseende utgöra ett ramavtal om hur det är meningen att genomföra vården för den vårdtagare det gäller. De frågor som skall överenskommas genom uppdragsavtalet är de ekonomiska omständigheterna kring familjevårdaren och familjevården, vårdens uppskattade längd, genomförandet av vården jämte därtill ansluten nödvändig social- och hälsovårdsservice och andra stödfunktioner som skall ges familjevårdaren och den som är i familjevård, de rättigheter och stödfunktioner samt den hobbyverksamhet som tillkommer den som är i familjevård jämte de åtgärder som behövs för att de skall tillgodoses, familjevårdarens rätt till ledighet och ordnandet av ledighet, förberedelse, arbetshandledning och utbildning för familjevårdaren och hur dessa skall ordnas samt uppsägning av uppdragsavtalet.

I uppdragsavtalet skall alltid avtalas om det arvode som skall betalas till familjevårdaren och om tidpunkten för dess utbetalande. Om det blir överenskommet att inget arvode skall betalas, skall också detta nämnas i avtalet. Det föreslås att det i lagens 2 § skall stadgas om familjevårdarens rätt till arvode.

I uppdragsavtalet skall också överenskomme träffas om ersättandet av kostnaderna för familjevården. Stadganden om ersättande av kostnaderna för vårdtagarens vård och underhåll samt ersättning för kostnader som föranleds av startandet av vården föreslås ingå i 3 §. Om det avtalas om att ersättning inte skall betalas för familjevården, skall också detta nämnas i uppdragsavtalet.

Om familjevårdarens rätt till ledighet föreslås stadganden i lagens 6 §. I uppdragsavtalet kan avvikelser göras från stadgandet. I uppdragsavtalet kan på familjevårdarens önskan t.ex. överenskommas om att ledighet inte alls hålls eller att ledighet hålls med avvikelse från den minimilängd lagen tillåter. I uppdragsavtalet skall även inskrivas de praktiska arrangemangen för genomförandet av ledigheten. Det viktigaste är att överenskommas om på vilket sätt vårdtagarnas vård ordnas under familjevårdarens ledighet. Ett uttryckligt stadgande om detta föreslås i 6 § 2 mom. I uppdragsavtalet skall också särskilt överenskommas om arvods erläggning för ledigheten.

Enligt 7 § svarar den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av familjevården även för den nödvändiga förberedelse, arbetshandledning och utbildning som skall ges familjevårdarna. Om huvudprinciperna för den förberedelse, arbetshandledning och utbildning som ordnas för familjevårdarna och hur den skall genomföras skall likaså överenskommas i uppdragsavtalet.

Det föreslås att i lagförslagets 5 § skall tas in stadganden om grunderna för uppsägning och hävande av ett uppdragsavtal. Om man önskar avvika från stadganden skall om detta överenskommas i uppdragsavtalet.

Enligt 4 § 6 punkten skall i uppdragsavtalet överenskommas om de rättigheter och stödfunktioner samt om den hobbyverksamhet som tillkommer den som är i familjevård och om de åtgärder som behövs för att de skall tillgodoseas. Beträffande familjevård enligt barnskyddslagen blir det närmast fråga om överenskommelse om åtgärder som är nödvändiga för att vårdtagaren skall bli delaktig av de rättigheter som är inskrivna i 13 § 2 mom. barnskyddslagen och 5 § 1 mom. barnskyddsförordningen. I avtalet kan således överenskommas t.ex. om stödfunktioner gällande barnets eller den unga personens skolgång och placering i arbete. Därtill kan överenskommas om semester- och rekreationsverksamhet för barnet eller den unga personen och om hur de skall stödas. Vidare skall det i familjevårdsavtalet nämnas hur det är meningen att barnets kontakt med personer som är viktiga för honom skall ordnas och hur detta stöds ekonomiskt eller med andra åtgärder.

Genomförandet av familjevården förutsätter att också nödvändig social- och hälsovårdsservice och andra stödfunktioner utanför hemmet

kan ges för genomförandet av familjevården. I uppdragsavtalet skall även behovet av dessa tjänster och stödåtgärder uppskattas och överenskommas om hur de skall ges.

4 § 11 punkten gör det möjligt att vid behov komma överens om även andra omständigheter rörande familjehemmet och familjevården i uppdragsavtalet.

Ett uppdragsavtal skall också alltid vid behov ses över. Ett stadgande om saken föreslås i 4 § 2 mom. Behov av översyn kan uppstå t.ex. på grund av att vårdens varaktighet har ändrats, av behov att ändra på vårdens innehåll eller av behov att ändra det arvode och de ersättningar som skall betalas för vården.

Som följd av förslaget till stadgande om uppdragsavtal slopas 7 § barnskyddsförordningen om familjevårdsavtal.

5 §. *Uppsägning och hävning av uppdragsavtal.* Ett uppdragsavtal skall enligt huvudregeln kunna uppsägas så att det upphör efter att två månader har förflutit från uppsägningen, om inte annat överenskommit om avtalets varaktighet eller uppsägningstid i uppdragsavtalet. Ett uppdragsavtal kan uppsägas antingen av familjevårdaren eller av den kommun eller det kommunalförbund som anordnar vården.

Ett uppdragsavtal kan hävas om familjehemmet eller den vård som ges där konstateras vara olämplig eller bristfällig. Grund för hävande kan t.ex. vara att familjehemmet eller den vård som ges där inte tryggar den som är i familjevård sådan vård eller omsorg som hans vård- eller omvårdnadsbehov förutsätter. Om en konstaterad brist är av sådan natur att den kan avhjälpas, skall den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av vården försöka få till stånd en korrigering. För korrigeringen skall en tidsfrist utsättas inom vilken den konstaterade bristen skall vara avhjälpd. Tidsfristen skall ha skälig längd med beaktande av bristens art och den sannolika tid som går åt för att avhjälpa bristen. Om bristen inte avhjälpas inom utsatt tid eller om bristen är av sådan natur att den inte kan avhjälpas utan oskälig möda eller inom rimlig tid, kan uppdragsavtalet hävas omedelbart. Uppdragsavtalet kan hävas omedelbart t.ex. om bristerna i förhållandena i familjehemmet allvarligt hotar att äventyra hälsan eller utvecklingen hos den som är i familjevård.

I situationer där en uppsägning eller ett hävande av ett uppdragsavtal är aktuellt skall

hänsyn alltid tas till vårdtagarens ställning bl.a. så att tillräckligt lång tid ges honom för att anpassa sig till förändringen.

6 §. *Rätt till ledighet.* En familjevårdare skall enligt det föreslagna stadgandet om rätt till ledighet intjäna en ledig dag för varje kalendermånad under vilken han på grundval av ett uppdragsavtal har arbetat som familjevårdare minst 14 dygn. Från detta stadgande skall det vara möjligt att avvika i uppdragsavtalet. Särskilt om familjevårdaren inte önskar att familjevården skall medföra rätt till ledighet, skall omnämnande av detta intas i uppdragsavtalet. Om betalning av arvudet för den lediga tiden bör alltid överenskommas särskilt i uppdragsavtalet.

Avsikten med stadgandet om familjevårdarens rätt till ledighet är närmast att göra det möjligt även i praktiken för vårdaren att frigöra sig från vårduppgifterna i familjevården. Detta kan behövas särskilt när vårdtagaren är särskilt svårkött eller kräver speciell uppmärksamhet eller omsorg. För att familjevårdaren skall kunna ta ut sin rätt till ledighet föreslås i 2 mom. att den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av familjevården åläggs skyldighet att se till eller på familjevårdarens önskan vid behov hjälpa till så att ändamålsenlig vård ordnas för vårdtagarna under familjevårdarens ledighet. Även detaljarrangemangen om detta skall överenskommas i uppdragsavtalet.

7 §. *Utbildning och stöd.* Den utbildning och det övriga stöd som ordnas för familjevårdaren är en viktig förutsättning för genomförandet av vården. För den skull föreslås att den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av vården skall svara för nödvändig förberedelse, arbetshandledning samt utbildning för familjevårdarna. Innehållet i den utbildning som skall ordnas bör bestämmas med hänsyn till familjevårdarens tidigare utbildning och familjevårdarens innehåll. Omfattningen av och innehållet i förberedelsen och arbetshandledningen för familjevårdarna skall likaså baseras på vårdens svårighetsgrad och innehåll. Dessa saker skall bestämmas noggrannare i uppdragsavtalet.

8 §. *Socialskydd.* Om familjevårdarens pensionsskydd föreslås stadgat i lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare (202/64). Det föreslås att ett hänvisningsstadgande om detta intas i familjevårdarlagen.

Ett stadgande om försäkring med tanke på

olycksfall för familjevårdare föreslås ingå i lagen om olycksfallsförsäkring. Det föreslås att ett hänvisningsstadgande också om detta tas in i paragrafen.

9 §. *Närmare stadganden.* Verkställandet av lagen kan kräva noggrannare stadganden och de kan vid behov ges genom förordning.

1.3. Lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare

1 §. Enligt paragrafens 1 mom. har en kommuns och ett kommunalförbunds tjänsteinnehavare och arbetstagare rätt till pensionskydd i enlighet med lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare. Avsikten är att pensionsskyddet för familjevårdarna skall regleras på samma sätt som om de familjevårdare som har ingått uppdragsavtal med en kommun eller ett kommunalförbund stod i tjänste- eller arbetsförhållande till ett samfund som är medlem i pensionsanstalten. Det föreslås att till paragrafen skall fogas ett nytt 6 mom., enligt vilket rätten till pension även för familjevårdare som ingått uppdragsavtal med en kommun eller ett kommunalförbund skall bestämmas på det sätt som stadgas i lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare.

2 §. Det är ändamålsenligt att begränsa pensionsskyddet för familjevårdare till att gälla endast grundpensionsskyddet. Därför föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 4 mom., enligt vilket familjevårdare som har ingått uppdragsavtal med en kommun eller ett kommunalförbund tjänar in pension endast enligt grundpensionsskyddet. Pensionens tillväxtprocent skall vara 1,5 % i året och om den skall förordnas i den kommunala pensionsanstaltens pensionsstadga.

1.4. Lagen om olycksfallsförsäkring

3 a §. Den kommun eller det kommunalförbund som svarar för anordnandet av familjevården skall även garantera familjevårdarna tillräckligt skydd med tanke på olycksfall i arbete. Det föreslås därför att en ny paragraf om detta fogas till lagen om olycksfallsförsäkring.

1.5. Barnskyddslagen

27 och 28 §§. I paragraferna stadgas om

ordnande av familjevård inom barnskyddet och om förberedelse, utbildning och stöd för familjevårdarna samt om avhjälpande av missförhållandena på vårdstället. Eftersom motsvarande stadganden ingår i de nu föreslagna lagarna föreslås det att paragraferna upphävs.

2. Ikraftträdande

För att man skall kunna bringa de nuvarande förutsättningarna för och förhållandena inom familjevården att motsvara de förutsättningar och förhållanden som fastställs i lagförslagen föreslås det att stadgandena skall träda i kraft den 1 juli 1992. Enligt ikraftträdelsestadgandet i familjevårdarlagen skall avtal om familjevård som ingåtts före det att lagen

trätt i kraft revideras utan dröjsmål så att de motsvarar stadganden i den nya lagen räknat från den dag lagen träder i kraft. Avtalen skall revideras räknat från den dag lagen träder i kraft för att trygga att pensionsskyddet enligt den nya lagen skall börja tillväxa räknat från nämnda tidpunkt. Revideringsarbetet kan påbörjas före förnyelserna träder i kraft. Avtalen om familjevård inom barnskyddet har på grund av de nya stadganden om familjevård inom barnskyddet som trädde i kraft vid ingången av 1991 redan reviderats så att de i stor utsträckning redan nu motsvarar de föreslagna reformerna.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag om ändring av socialvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i socialvårdslagen av den 17 september 1982 (710/82) 25 och 26 §§ samt
fogas till 24 § ett nytt 2 mom. och till lagen en ny 26 a § som följer:

24 §

Anstaltsvård ges person som är i behov av hjälp, vård eller annan omvårdnad som inte kan anordnas eller som det inte är ändamålsenligt att anordna i hans eget hem genom utnyttjande av någon annan socialservice.

25 §

Med *familjevård* avses anordnande av vård, fostran eller annan omvårdnad av en person dygnet runt utanför hans eget hem i ett privathem.

Molet med familjevården är att bereda person som är i familjevård möjlighet till vård under familjeliknande förhållanden och till nära människorelationer samt att främja hans grundtrygghet och sociala utveckling.

Familjevård ges person för vilken vård, fostran eller annan omvårdnad inte kan anordnas på ett ändamålsenligt sätt i hans eget hem eller genom utnyttjande av annan socialservice och som inte anses vara i behov av anstaltsvård.

26 §

Med familjehem avses ett av kommunen eller ett kommunalförbund godkänt privathem där familjevård ges.

Ett familjehem skall till sina sanitära och övriga förhållanden vara lämpligt för den vård som skall ges där.

Om familjevårdare stadgas i familjevårdarlagen (/).

26 a §

I ett familjehem får högst fyra personer vårdas samtidigt, inberäknat de barn under skolåldern och andra personer i behov av speciell vård eller omsorg som bor i samma hushåll som vårdaren, om det inte är fråga om vård av syskon eller medlemmar av samma familj.

Utan hinder av vad som stadgas i 1 mom. får i ett familjehem samtidigt vårdas högst sju personer, om det på vårdstället bor minst två personer som svarar för vården, fostran eller den övriga omvårdnaden i familjehemmet, varav åtminstone den ena har den behörighet som stadgas i 1 § 3 mom. familjevårdarlagen och den andra den behörighet som stadgas i samma paragrafs 2 mom.

Av särskilt skäl kan undantag göras från det maximiantal vårdtagare som enligt 1 och 2 mom kan vårdas samtidigt. Som särskilt skäl anses främst situationen där i familjevård samtidigt vårdas endast myndiga personer vars umgänge sinsemellan och arten av placeringen i familjevård tillsammans med deras funktionsförmåga och vårdbehov gör det möjligt att avvika från maximiantalet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

2.

Familjevårdarlag

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 §

Familjevårdare

Med familjevårdare avses i denna lag en person som på grundvalen av ett uppdragsavtal med den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av vården ger i 25 § socialvårdslagen (710/82) nämnd familjevård i sitt hem.

Som familjevårdare kan godkännas personer som med hänsyn till sin utbildning, sin erfarenhet eller sina personliga egenskaper kan ge familjevård.

Utöver vad som stadgas ovan i 2 mom. krävs dessutom i fall som nämns i 26 a § 2 mom. socialvårdslagen att åtminstone den ena av de personer som bor på vårdstället och deltar i vård- och fostringsuppgifterna har lämplig utbildning för uppgiften och tillräcklig erfarenhet av vård- eller fostringsuppgifter.

Den som ingått ett uppdragsavtal som nämns i denna lag står inte i sådant arbetsförhållande som avses i 1 § lagen om arbetsavtal (320/70) till den kommun eller det kommunalförbund som ingått avtalet.

2 §

Arvode

Om inte något annat har överenskommits i uppdragsavtalet har en familjevårdare rätt till arvode för vården på det sätt som närmare stadgas genom förordning. Arvodets belopp bestäms enligt den tid som används för vården och hur krävande vården är.

Om arvodets storlek och om de närmare grunderna för fastställande av arvoden stadgas genom förordning.

3 §

Ersättande av kostnaderna

Om inte något annat har överenskommits i uppdragsavtalet skall till familjevårdaren betalas ersättning för kostnaderna för vården och underhållet av den som han vårdar samt ersättning för de nödvändiga kostnader som behövs för inledande av vården.

Genom förordning stadgas om ersättningsarnas storlek och om de närmare grunderna för fastställande av ersättningarna.

4 §

Uppdragsavtal

I uppdragsavtalet skall överenskommas om 1) storleken och utbetalningen av arvodet till familjevårdaren;

2) ersättande av kostnaderna för familjevården och inledandet av vården samt om utbetalningen av de dispositionsmedel som utgår kalendermånadsvis till den som är i familjevård;

3) ersättning för de särskilda kostnader som föranleds av individuella behov hos den som är i familjevård;

4) vårdens beräknade längd;

5) social- samt hälso- och sjukvårdstjänster och andra stödfunktioner som skall ges personer i familjevård och familjevårdare och som behövs för genomförandet av familjevården;

6) de rättigheter och stödfunktioner samt den hobbyverksamhet som tillkommer den som är i familjevård och om de åtgärder som behövs för att de skall tillgodoses;

7) familjevårdarens rätt till ledighet, genomförandet av ledigheten och betalning av arvode för ledigheten;

8) förberedelse, arbetshandledning och utbildning för familjevårdaren och hur dessa skall genomföras;

9) uppsägning av uppdragsavtalet samt

10) vid behov om andra omständigheter som gäller familjehemmet och familjevården.

Uppdragsavtalet skall ses över på grund av ändringar som gäller vårdens varaktighet eller innehåll samt också annars om det finns skäl till det.

5 §

Uppsägning och hävning av uppdragsavtal

Om inte något annat har överenskommits i uppdragsavtalet kan avtalet sägas upp så att det upphör att gälla två månader efter uppsägningen.

Om familjehemmet eller den vård som ges där konstateras vara olämpliga eller bristfälliga, skall den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av vården försöka få till stånd en rättelse. Om bristen inte avhjälpas inom utsatt tid eller om bristen inte kan avhjälpas utan oskäligt besvär eller inom skälig tid, kan uppdragsavtalet hävas omedelbart.

6 §

Rätt till ledighet

Om inte något annat har överenskommit i uppdragsavtalet skall familjevårdaren ordnas möjlighet till ledighet vars längd är en vardag för varje kalendermånad under vilken han på grundval av uppdragsavtalet har arbetat minst 14 dygn som familjevårdare. Om betalning av arvode till familjevårdaren för ledigheten skall överenskommas i uppdragsavtalet.

Den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av familjevården skall se till eller vid behov hjälpa till så att den som är i familjevård tillhandahålls ändamålsenlig vård under den tid familjevårdarens ledighet varar.

7 §

Utbildning och stöd

Den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av familjevården

skall se till att familjevårdaren får den förberedelse, arbetshandledning och utbildning som behövs.

8 §

Socialskydd

Om familjevårdarnas pensionsskydd stadgas i lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare (202/64).

Om olycksfallsförsäkring för familjevårdare stadgas i lagen om olycksfallsförsäkring (608/48).

9 §

Närmare stadganden

Närmare stadganden om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning.

10 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

Ett avtal om familjevård som har träffats innan denna lag trätt i kraft skall revideras utan dröjsmål så att det motsvarar denna lags stadganden räknat från den dag denna lag träder i kraft.

3.

L a g**om ändring av 1 och 2 §§ lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till 1 § lagen den 30 april 1964 om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare (202/64) ett nytt 6 mom. och till 2 § ett nytt 4 mom. som följer:

1 §

 Familjevårdare som har ingått uppdragsavtal enligt 1 § familjevårdarlagen (/) med en kommun eller ett kommunalförbund har rätt till pension enligt vad som stadgas i denna lag.

har ingått uppdragsavtal enligt 1 § familjevårdarlagen med en kommun eller ett kommunalförbund bestäms alltid enligt grundpensionskyddet.

 Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

Åtgärder som verkställigheten av denna lag förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

2 §

 Pensionsskyddet för en familjevårdare som

4.

L a g**om ändring av lagen om olycksfallsförsäkring**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till lagen den 20 augusti 1948 om olycksfallsförsäkring (608/48) en ny 3 a § som följer:

3 a §

Angående parterna i ett uppdragsavtal enligt familjevårdarlagen (/) gäller vad som i denna lag stadgas om arbetsgivare och arbetstagare.

 Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

Åtgärder som verkställigheten av denna lag förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

5.

L a g
om upphävande av 27 och 28 §§ barnskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 §

Genom denna lag upphävs 27 och 28 §§ barnskyddslagen av den 5 augusti 1983 (683/83), av dessa lagrum 27 § sådan den lyder delvis ändrad genom lag av den 9 februari 1990 (139/90).

2 §

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992. Åtgärder som verkställigheten av denna lag förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Helsingfors den 11 oktober 1991

Republikens President
MAUNO KOIVISTO

Social- och hälsovårdsminister *Eeva Kuuskoski*

1.

Lag**om ändring av socialvårdslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i socialvårdslagen av den 17 september 1982 (710/82) 25 och 26 §§ samt
fogas till 24 § ett nytt 2 mom. och till lagen en ny 26 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

24 §

Anstaltsvård ges person som är i behov av hjälp, vård eller annan omvårdnad som inte kan anordnas eller som det inte är ändamålsenligt att anordna i hans eget hem genom utnyttjande av någon annan socialservice.

25 §

Med familjevård avses anordnande av fortlöpande vård och uppehälle i privathem.

25 §

Med familjevård avses anordnande av vård, fostran eller annan omvårdnad av en person dygnet runt utanför hans eget hem i ett privathem.

Målet med familjevården är att bereda person som är i familjevård möjlighet till vård under familjeliknande förhållanden och till nära människorelationer samt att främja hans grundtrygghet och sociala utveckling.

Familjevård ges person för vilken vård, fostran eller annan omvårdnad inte kan anordnas på ett ändamålsenligt sätt i hans eget hem eller genom utnyttjande av annan socialservice och som inte anses vara i behov av anstaltsvård.

26 §

Anstaltsvård och familjevård ges person som är i behov av hjälp, vård eller annan omvårdnad som inte kan anordnas eller som det inte är ändamålsenligt att anordna i hans eget hem genom utnyttjande av annan socialservice.

26 §

Med familjehem avses ett av kommunen eller ett kommunalförbund godkänt privathem där familjevård ges.

Ett familjehem skall till sina sanitära och övriga förhållanden vara lämpligt för den vård som skall ges där.

Om familjevårdare stadgas i familjevårdarlagen (. /).

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

26 a §

I ett familjehem får högst fyra personer vårdas samtidigt, inberäknat de barn under skolåldern och andra personer i behov av speciell vård eller omsorg som bor i samma hushåll som vårdaren, om det inte är fråga om vård av syskon eller medlemmar av samma familj.

Utan hinder av vad som stadgas i 1 mom. får i ett familjehem samtidigt vårdas högst sju personer, om det på vårdstället bor minst två personer som svarar för vården, fostran eller den övriga omvårdnaden i familjehemmet, varav åtminstone den ena har den behörighet som stadgas i 1 § 3 mom. familjevårdarlagen och den andra den behörighet som stadgas i samma paragrafs 2 mom.

Av särskilt skäl kan undantag göras från det maximiantal vårdtagare som enligt 1 och 2 mom. kan vårdas samtidigt. Som särskilt skäl anses främst situationen där i familjevård samtidigt vårdas endast myndiga personer vars umgänge sinsemellan och arten av placeringen i familjevård tillsammans med deras funktionsförmåga och vårdbehov gör det möjligt att avvika från maximiantalet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förut-sätter får vidtas innan den träder i kraft.

3.

Lag**om ändring av 1 och 2 §§ lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare**

I enlighet med riksdagens beslut fogas till 1 § lagen den 30 april 1964 om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare (202/64) ett nytt 6 mom. och till 2 § ett nytt 4 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Familjevårdare som har ingått uppdragsavtal enligt 1 § familjevårdarlagen (/) med en kommun eller ett kommunalförbund har rätt till pension enligt vad som stadgas i denna lag.

2 §

Pensionsskyddet för en familjevårdare som har ingått uppdragsavtal enligt 1 § familjevårdarlagen med en kommun eller ett kommunalförbund bestäms alltid enligt grundpensionsskyddet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

Åtgärder som verkställigheten av denna lag förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

4.

Lag**om ändring av lagen om olycksfallsförsäkring**

I enlighet med riksdagens beslut fogas till lagen den 20 augusti 1948 om olycksfallsförsäkring (608/48) en ny 3 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a §

Angående parterna i ett uppdragsavtal enligt familjevårdarlagen (/) gäller vad som i denna lag stadgas om arbetsgivare och arbetstagare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

Åtgärder som verkställigheten av denna lag förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

5.

Lag**om upphävande av 27 och 28 §§ barnskyddslagen**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

27 §

Ordnande av familjevård

Familjevård ordnas i en lämplig familj som socialnämnden har godkänt för uppgiften. Ett skriftligt avtal om vården skall ingås. I avtalet skall så som närmare anges genom förordning bestämmas

(upphävs)

1) principerna för hur vården, fostran och barnets fritidssysselsättning skall främjas samt åtgärder som behövs för detta,

2) andra åtgärder som behövs för att ordna vården utom hemmet samt

3) ersättning för kostnaderna för underhållet och vården om barnet samt om vårdarvodets storlek.

Genom förordning stadgas också om de allmänna grunder enligt vilka den ersättning och det arvode som nämns i 1 mom. 3 punkten skall bestämmas.

Vid familjevård får högst fyra barn vårdas och fostras samtidigt, familjens egna barn under skolåldern medräknade, såvida det inte är fråga om syskon eller om barn som vuxit upp i samma familj, eller såvida ej andra särskilda skäl föreligger för avvikelser från det ovan avsedda maximiantalet.

28 §

Utbildning, stöd och avhjälpande av missförhållanden

Socialnämnden skall ordna förberedelse och utbildning för dem vilka den ingått familjevårdsavtal samt stöda dem i deras fostrauppgift genom att erbjuda behövlig socialservice.

(upphävs)

Om familjevården konstateras vara olämplig för barnet eller bristfällig, skall socialnämnden försöka rätta till saken. Om detta inte lyckas, skall familjevårdsavtalet hävas.

1 §

Genom denna lag upphävs 27 och 28 §§ barnskyddslagen av den 5 augusti 1983 (683/83), av dessa lagrum 27 § sådan den lyder delvis

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

*ändrad genom lag av den 9 februari 1990
(139/90).*

2 §

*Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.
Åtgärder som verkställigheten av denna lag
förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.*
